Cynllun Cyflogaeth
LLŶN AC EIFIONYDD

Drafft

Mawrth 2016

Cynnwys

(i'w osod cyn cyhoeddi)

Drafft

Cyflwyniad
gan Gadeirydd Fforwm Ardal Dwyfor ac Aelod Cabinet dros yr Economi

(i'w lunio cyn cyhoeddi)

Drafft

1. Rhagair

Mae Gwynedd yn sir ddaearyddol eang a gwasgaredig, gyda nodweddion ei heconomi yn amrywio rhwng, ac o fewn, ei hardaloedd. Mae hefyd yn sir ymylol o ran ei chysylltiadau â'r prif farchnadoedd, gyda Dwyfor, sef ardal Llŷn ac Eifionydd y mwyaf ymylol a phell o'r marchnadoedd hynny oherwydd ei lleoliad yn y gorllewin, ym mhegwn eithaf y sir.

Pwrpas y Cynllun hwn ydi adnabod sefyllfa cyflogaeth yn Llŷn ac Eifionydd, gan gynnwys edrych ar y boblogaeth oed gwaith, y gofynion am waith, y sectorau gwaith o fewn yr ardal a'u maint o ran nifer mentrau a'u cyflogaeth, natur gweithleoedd yr ardal, a sefyllfa ffyniant yr ardal, gan hefyd osod nod ac amcanion ar gyfer ymateb i'r sefyllfa, a nodi rhaglen waith bosib.

Mae'r Cynllun yn seiliedig ar dystiolaeth data 2013 ac, yn dilyn y patrwm arloesol fabwysiadwyd gyda Chynllun Cyflogaeth Meirionnydd, mae'n ceisio creu darlun o economi Llŷn ac Eifionydd ar bwynt mewn amser, a'r darlun hwnnw, lle gellir, wedi ei ddatblygu o'r ystadegau perthnasol i'r ardaloedd lleol - Ardal Pen Llŷn, Ardal De Llŷn, Ardal Pwllheli, Ardal Nefyn a Gogledd Llŷn, Ardal Criccieth ac Ardal Porthmadog.

Mae cymryd golwg mwy lleol yn hytrach na dibynnu ar ystadegau ar sail ddaearyddol sirol neu isranbarthol wedi amlygu darlun ychydig yn wahanol o Lŷn ac Eifionydd, a pha ffactorau sydd angen sylw os ydi'r ardal a'i thrigolion i ffynnu i'r dyfodol.

Mae'r darlun ystadegol, felly, wedi adnabod rhai cryfderau e.e. y ganran uchaf yn y sir o'r rhai sy'n economaidd weithgar. Fodd bynnag, mae hefyd wedi adnabod sawl her. Yn gryno:

- Her cynaladwyedd i'r dyfodol o ran cynnal maint y boblogaeth oed gwaith;
- Her bresennol o anallu'r ardal i ddarparu cyflogaeth ar raddfa ddigonol i faint ei phoblogaeth oed gwaith yn enwedig mewn rhai o'r ardaloedd lleol;
- Her diffyg swyddi gwag i gwrdd â'r gofyn presennol – a'r nifer uchel sy'n teithio tu hwnt i'r ardal i'w gwaith;
- Her ymateb i'r newidiadau yn y drefn Lles sydd yn dod yn weithredol, a darparu'r swyddi ychwanegol fydd eu hangen os am gwrdd â disgwyliadau Llywodraeth Prydain i bobl symud o fudd-daliadau i waith;
- Her diffyg presenoldeb sectorau gwerth uchel sy'n cynnig swyddi da efo cyflogau uwch;
- Her cyflogaeth uchel o fewn sectorau gyda chyflogau is;
- Her dibyniaeth yr ardal ar fentrau a gweithleoedd meicro – a diffyg mas critigol ohonynt mewn sectorau gwerth uchel;
- Her incwm isel a thlodi eang mewn ardal sydd wedi dioddef yn arbennig o ostyngiad incwm sylweddol dros gyfnod y Dirwasgiad a pholisïau Llymder ym Mhrydain.

Dyma gyfres o heriau felly, sydd efo'i gilydd yn cael effaith negyddol ar economi a chyflogaeth o fewn yr ardal - ac, oni bai am gamau i'w hateb, mae peryg iddynt filwriaethu yn erbyn gallu cynnal lefel y boblogaeth a sicrhau dyfodol economaidd llewyrchus.

Drafft

2. Daearyddiaeth y Cynllun

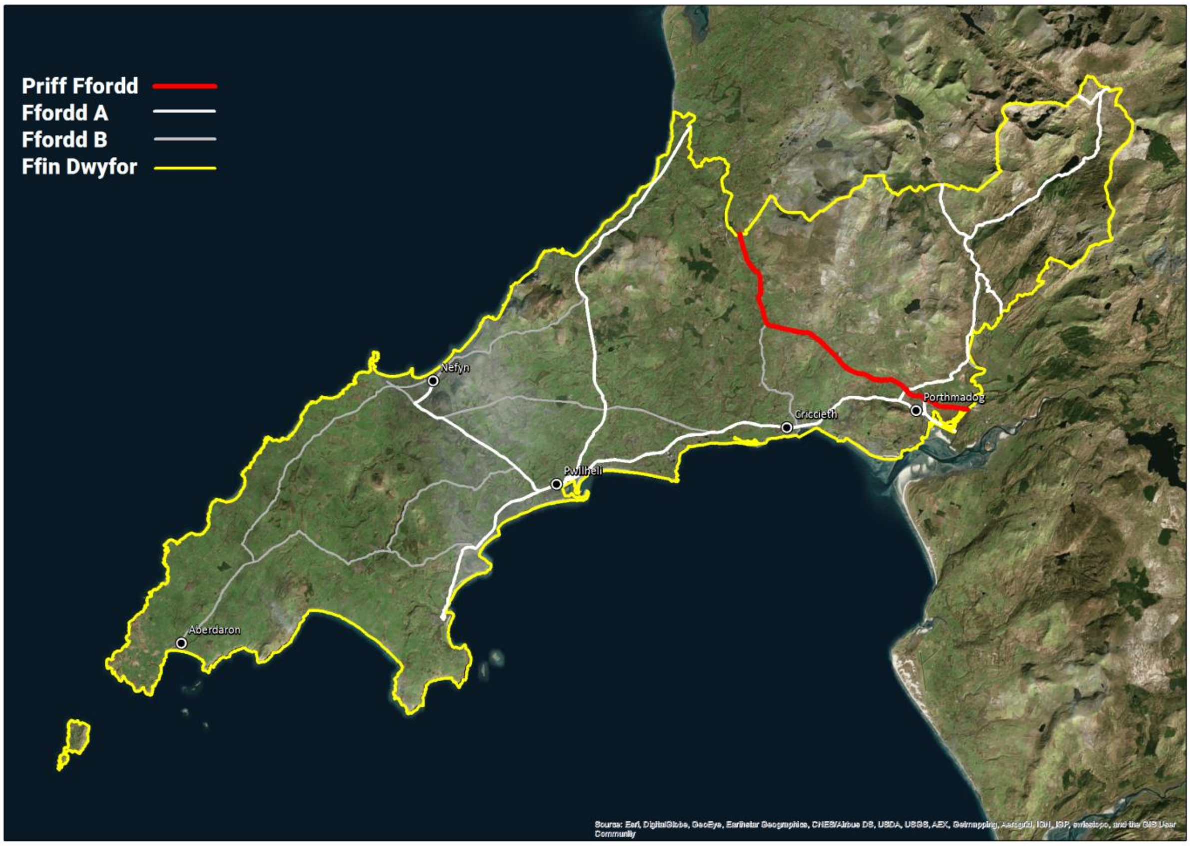

Lleolir Llŷn ac Eifionydd (Dwyfor) yn eithaf gorllewinol Gwynedd. Mae'r ardal yn 621Km^2 sydd yn 24% o holl diriogaeth sir Gwynedd. Cymerir bron i awr a hanner i yrru o un pen yr ardal i'r llall (Uwchmynydd i Nant Gwynant).

Yn ddaearyddol, mae'r ardal gydag arfordir hir (153Km) sydd yn 44% o arfordir Gwynedd gyfan ac mae'n ymestyn o benrhyn Llŷn i ucheldiroedd Eryri. Un o brif nodweddion yr ardal yw ansawdd rhyfeddol y tirwedd naturiol; fel a gydnabyddir gan ddynodiad Parc Cenedlaethol Eryri, Ardal Harddwch Naturiol Eithriadol Llŷn ac Ardal Cadwraeth Arbennig Pen Llŷn a'r Sarnau.

Mae Pen Llŷn ac Eifionydd yn gartref i 27,500 o drigolion (23% o gyfanswm Gwynedd) gyda 56% ohonynt o oed gwaith (16 i 64). Mae dros 71% o'r boblogaeth yn gallu'r Gymraeg. Mae'r mwyafrif o'r boblogaeth yn byw yn y gadwyn o drefi a phentrefi sydd wedi eu lleoli ar hyd yr arfordir. Pwllheli a Porthmadog yw'r canolfannau mwyaf poblog yn Llŷn ac Eifionydd.

I bwrpas y Cynllun Cyflogaeth mae Llŷn ac Eifionydd wedi ei ddethol i chwe ardal:

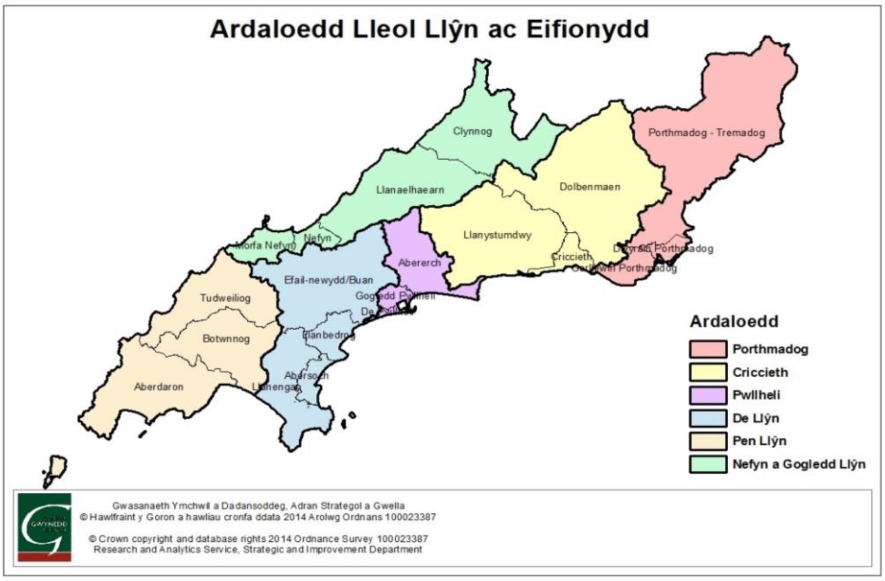

Ardal	Arwynebedd (% o'r cyfan)	Poblogaeth (% o'r cyfan)	Poblogaeth 16 - 64 (% o'r cyfan)	Wardiau
Nefyn a Gogledd Llŷn	10,884ha (18%)	5,282 (19%)	57% (20%)	Nefyn, Morfa Nefyn, Llanaelhaearn, Clynnog
Pen Llŷn	11,751ha (19%)	2,931 (11%)	57% (11%)	Aberdaron, Botwnnog, Tudweiliog
De Llŷn	9,862ha (16%)	4,291 (16%)	54% (15%)	Llanengan, Abersoch, Llanbedrog, Efailnewydd / Buan
Pwllheli	3,034ha (5%)	5,313 (19%)	58% (20%)	Pwllheli (De), Pwllheli (Gogledd), Abererch
Criccieth	15,289ha (25%)	5,000 (18%)	55% (18%)	Criccieth, Llanystumdwy, Dolbenmaen
Porthmadog	11,243ha (18%)	4,767 (17%)	55% (17%)	Porthmadog (Dwyrain), Porthmadog (Gorllewin), Porthmadog-Tremadog

Draft

3. Y Gweithlu Posib

Drafft

Er mwyn cael darlun o faint y gweithlu a'r potensial i ychwanegu ato edrychwyd ar ffigyrau:

- Strwythur y boblogaeth fel cyd-destun
- Y boblogaeth oed gwaith a gweithgarwch economaidd;
- Y potensial i ychwanegu at y gweithlu;
- Y Budd-dal Ceiswyr Gwaith (JSA);
- Y mathau o swyddi roedd ceiswyr gwaith am eu cael.

Y **prif negeseuon** ydi (gweler Atodiad 1 am wybodaeth cefndirol):

<u>Y Boblogaeth Oed Gwaith</u>

- Llŷn ac Eifionydd oedd efo'r boblogaeth oed gwaith isaf o dair Ardal y sir, gyda gostyngiad o 237 ers 2012
- Roedd nifer a chanran rhai 65 oed a throsodd yn sylweddol uwch na'r grŵp ifanc (0-15oed), a hyn yn cynrychioli her i gynaladwyedd yr ardal yn y dyfodol;

<u>Y Gofyn am Waith a Swyddi ar Gael</u>

- Serch hynny roedd 28.9% o'r Ceiswyr Gwaith o fewn yr ardal o dan 25 oed;
- O'r ffigyrau JSA lleol yn unig (pob oed) gellir rhagweld ychwanegu 300-500 at y gweithlu yn Llŷn ac Eifionydd petai'r swyddi ar gael;
- O dair Ardal Gwynedd, Llŷn ac Eifionydd oedd gyda'r nifer isaf o swyddi gwag 155 swydd;
- Doedd dim digon o swyddi i gwrdd â'r gofyn gan y Ceiswyr Gwaith;
- Fe fydd y rhai ar Fudd-daliadau yn cael eu targedu o dan y diwygiadau yn y drefn Lles er mwyn eu cael i waith – roedd 1,395 o dderbynwyr Budd-daliadau Allan o Waith, a bydd canfod gwaith o fewn yr ardal ar gyfer hyd yn oed cyfran o'r rhain yn gryn her.

Er mwyn ymateb i'r prif heriau i gynyddu'r gweithlu bydd angen rhoi sylw gyda phartneriaid i ddatblygu ymyraethau priodol.

Her	Ymateb
Cynnal y boblogaeth oed gwaith	Creu’r amodau i deuluoedd a phobl ifanc aros, neu ddychwelyd i Lŷn ac Eifionydd i fyw a gweithio
Diffyg swyddi i gwrdd â’r galw heddiw ac yn y dyfodol	Sefydlu’r amodau i greu rhagor o swyddi newydd o fewn yr ardal
	Cysylltu pobl oed gwaith gyda swyddi a chyfleoedd newydd o fewn yr ardal, a chanolfannau gwaith cyfagos tu hwnt i’r ardal
Newidiadau yn y drefn Lles	Datblygu sgiliau trigolion yr ardal, er mwyn sicrhau mynediad at swyddi a goresgyn rhwystrau i waith

Drafft

4. Swyddi a Strwythur Cyflogaeth

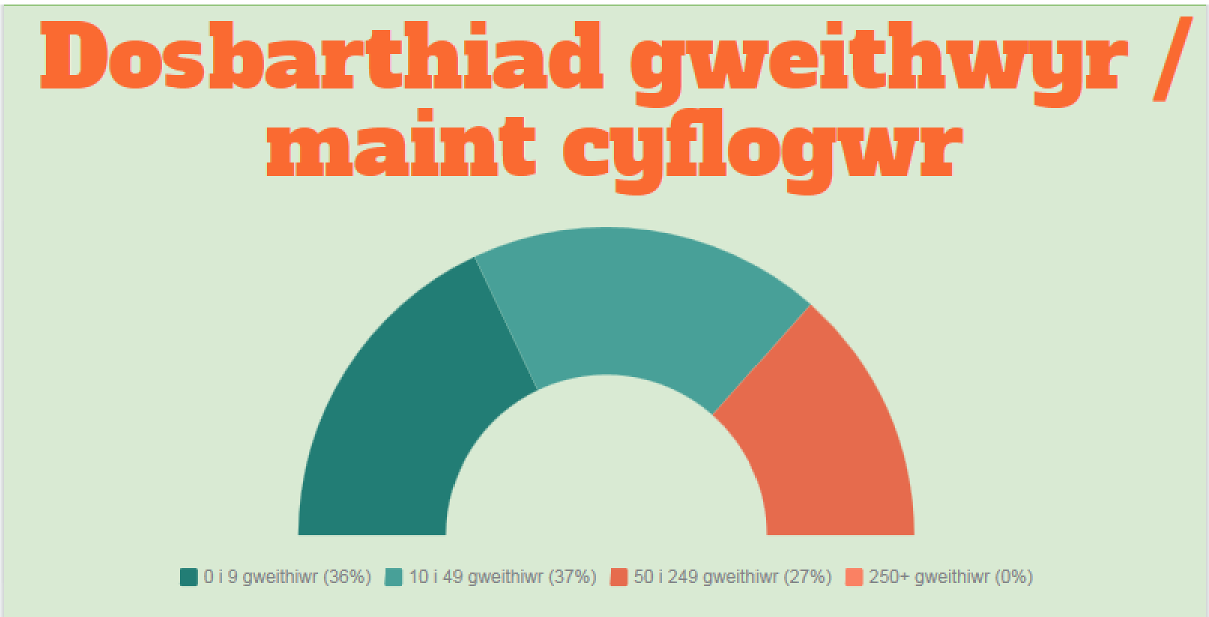

Er mwyn cael darlun o strwythur cyflogaeth a sefyllfa swyddi yn Llŷn ac Eifionydd a'r ardaloedd mwy lleol edrychwyd ar

- Nifer a mathau o swyddi ar gael;
- Natur swyddi'r gweithlu;
- Faint sy'n cael eu cyflogi yn yr ardal ac yn lleol;
- Sectorau gwaith a'r gyflogaeth fesul sector;
- Maint mentrau fesul sector a'u cyflogaeth;
- Eiddo busnes trefi'r ardal, a faint mewn defnydd.

Y **prif negeseuon** ydi (gweler Atodiad 1 am wybodaeth cefndirol):

<u>Swyddi Gwag</u>

- Doedd dim digon o swyddi i gwrdd â'r gofyn gan y Ceiswyr Gwaith;
- Ar ben hyn, amlygwyd bwlch cyflogaeth sylweddol yn y rhan fwyaf o'r ardaloedd lleol, ar wahân i Ardal Porthmadog – a'r bwlch mwyaf yn Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn, ardal gyda phoblogaeth uchel oed gwaith;
- Roedd oddeutu 2,739 yn teithio tu hwnt i Lŷn ac Eifionydd i weithio, ac eraill yn teithio i mewn i'r ardal i'w gwaith;
- Fe fydd y rhai ar Fudd-daliadau yn cael eu targedu o dan y diwygiadau yn y drefn Lles er mwyn eu cael i waith – roedd 1,395 o dderbynwyr Budd-daliadau Allan o Waith, a bydd canfod gwaith o fewn yr ardal ar gyfer hyd yn oed cyfran o'r rhain yn gryn her;
- Doedd y swyddi ar gael ddim yn cyfateb i angen neu ddyhead cyfran helaeth o'r ceiswyr gwaith;
- Doedd angen cyflogwyr ddim chwaith yn cael ei ateb – gydag e.e. neb yn ceisio gwaith yn y maes Technoleg er bod 9 swydd ar gael;
- Roedd canran is o swyddi'r ardal yn rhai llawn-amser;

Drafft

- Roedd yr economi yn parhau yn un dymhorol.

<u>Sectorau a Chyflogaeth</u>

- Roedd y gyflogaeth fwyaf o ddigon yn y sectorau Bwyd & Llety (2,100) ac Amaeth, Coedwigaeth & Physgota, gyda chyflogaeth arwyddocaol hefyd yn y sectorau Mânwerthu (1,400) ac Iechyd (1,100);
- Roedd Adeiladwaith a Chyfanwerthu hefyd yn sectorau gyda phresenoldeb uwch yn yr economi leol;
- Does yr un o'r sectorau yma yn cael eu cyfrif fel sectorau sy'n talu cyflogau uchel;
- Mae rhannau o'r sector Celfyddydau, Adloniant, Hamdden a Gwasanaethau Eraill yn cael eu cyfrif yn cynnig cyflogaeth gwerth uchel, a thra roedd y sector yn gyfrifol am 5.1% o fentrau'r ardal - tipyn is nag Arfon na Chymru - o ran swyddi roedd yn cyflogi 700, sef 8.1% o gyflogaeth yr ardal, a hynny ddwywaith canran Cymru, ac Arfon, ond fod gan Arfon 1,100 o weithwyr yn y sector. Dyma bresenoldeb felly y gellir adeiladu arno wrth anelu am swyddi o safon;
- Roedd presenoldeb sector gwerth uchel Gwybodaeth a Chyfathrebu yn isel yn yr ardal, tipyn is nag yn Arfon, Cymru na'r DG, gyda 100 yn cael eu cyflogi yn Llŷn ac Eifionydd;
- Roedd yr ardal yn gryf yn y sectorau ystyrir yn rhai gwerth isel - a phrinder cyflogaeth yn y sectorau hynny ystyrir yn rhai gwerth uchel gyda chyflogau da;
- Roedd y sector breifat yn gryfach yn yr ardal (78.5%), a'r sector gyhoeddus yn wannach yn yr ardal (21.5%), nag yn ardaloedd eraill Gwynedd, na Chymru;
- Roedd 88.1% o weithleoedd yr ardal yn rhai Meicro (0-9 gweithiwr), y ganran uchaf o 3 Ardal Gwynedd, ond y gyflogaeth fwyaf (3,900 o weithwyr) mewn gweithleoedd Bach (10-49 gweithiwr) - prin iawn oedd y mentrau Mawr (dros 250 gweithiwr);
- Roedd canran arwyddocaol is o eiddo busnes mewn defnydd yn nhref Nefyn.

Er mwyn ymateb i'r prif heriau o wendid strwythurol yr economi, a methiant y farchnad o ran cyflogaeth ddigonol ac addas, bydd angen rhoi sylw gyda phartneriaid i ddatblygu ymyraethau priodol.

Her	Ymateb
Diffyg presenoldeb sectorau gwerth uchel a swyddi gyda chyflogau da	Sefydlu'r amodau i wreiddio a thyfu sectorau gwerth uchel o fewn yr ardal, yn arbennig y rhai all gynnig amrywiaeth o swyddi newydd a chyflogau da
	Cefnogi busnesau lleol sydd eisoes mewn sectorau gwerth uchel i gydweithio a thyfu
Dibyniaeth yr ardal ar fentrau Meicro a Bach	Cefnogi busnesau lleol i ddod yn fwy mentrus, cynyddu eu hincwm a'u galluogi i fod yn gystadleuol yn y farchnad
	Cefnogi busnesau'r ardal i gyrraedd marchnadoedd newydd
	Cysylltu busnesau'r ardal efo'r cyfleoedd newydd o fuddsoddiadau cyfalaf mawr
Diffyg swyddi a bwlch cyflogaeth sylweddol, yn enwedig yn	Cysylltu'r boblogaeth oed gwaith efo swyddi a sectorau newydd o fewn Llŷn ac Eifionydd, ac mewn canolfannau gwaith a safleoedd cyfagos

Draft

Ardaloedd Lleol Llŷn, ac yn fwyaf arbennig yn Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn a Phen Llŷn	Manteisio ar y broblem canran is o eiddo busnes mewn defnydd yn nhref Nefyn, gan ddefnyddio'r asedau yma ac yn rhai o bentrefi Pen Llŷn, i greu cyfleon gwaith a menter
Anghenion cyflogwyr ddim yn cael eu hateb	Datblygu sgiliau trigolion yr ardal i gwrdd ag anghenion cyflogwyr heddiw, ac ar gyfer sectorau gwerth uchel y dyfodol

Drafft

5. Sefyllfa Ffyniant yr Ardal

Drafft

Er mwyn adnabod sefyllfa ffyniant Llŷn ac Eifionydd edrychwyd ar:

- Y darlun traddodiadol arferol roddir ym Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (MALlC), gyda'r mynegai mwyaf diweddar yn 2011;

Turiwyd ymhellach o dan y wyneb wedyn i geisio darlun lleol mwy perthnasol i gymunedau ar y ddaear fel petai, ac i agweddau sy'n cysylltu efo gwaith a chyflogaeth, gan edrych ar:

- Incwm aelwydydd
- Y diffiniad cydnabyddedig o dlodi a sefyllfa'r ardal
- Incwm ochr yn ochr â phrisiau tai, gan fesur y gallu lleol i brynu tŷ.

Y **prif negeseuon** ydi (gweler Atodiad 1 am wybodaeth cefndirol):

<u>Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru</u>

- Tra, yn ôl MALlC, does yr un ardal gyfrif yn Llŷn ac Eifionydd yn ymddangos yn y 30% gwaethaf yng Nghymru o ran incwm, mae ffigyrau o ffynonellau swyddogol cydnabyddedig eraill yn amlygu problem wirioneddol o incwm isel;
- Mae edrych ar ardaloedd mwy lleol trwy gyfrwng daearyddiaeth y Cynllun Cyflogaeth yma, a setiau eraill o wybodaeth wedi eu seilio ar wardiau, yn cynnig darlun tra gwahanol o sefyllfa ffyniant Llŷn ac Eifionydd – a darlun cefndirol mwy perthnasol i'r maes cyflogaeth.

<u>Ydi'r Ardal yn Ffynnu?</u>

- Roedd 38.2% o aelwydydd Llŷn ac Eifionydd, yn byw o dan y trothwy tlodi yn 2013 - canran uwch nag yn Arfon, Gwynedd, Cymru na'r DG - gyda 18.4% o'r aelwydydd hefyd efo incwm o lai na £10,000 y flwyddyn;
- Dros gyfnod y Dirwasgiad a pholisïau Llymder ym Mhrydain gwelodd Llŷn ac Eifionydd ostyngiad o 13.1% yn incwm canolrif aelwydydd, sef colled o £3,253;

- Yn nhermau Cymru a'r DG roedd canran y gostyngiad incwm rhwng 2009 a 2013 yn Llŷn ac Eifionydd ddwywaith y ganran yng Nghymru (6.6%) a'r DG (6.5%);
- Yn gyffredinol doedd incwm teuluoedd yr ardal ddim yn ddigon i gwrdd â phrisiau tai yn lleol na gofynion benthycwyr morgais - mae hyn yn arwydd cydnabyddedig o dlodi eang ac nid dim ond mewn rhai lleoliadau a phocedi yn unig,

Er mwyn ymateb i'r prif heriau i ffyniant yr ardal bydd angen rhoi sylw gyda phartneriaid i ddatblygu ymyraethau priodol.

Her	Ymateb
Incwm isel a thlodi eang	Rhoi sylw penodol i gynyddu lefelau incwm a chyflogau ar draws Llŷn ac Eifionydd
Gostyngiad incwm sylweddol dros gyfnod y Dirwasgiad a pholisi Llymder ym Mhrydain	
Diffyg cydnabyddiaeth i incwm isel yr ardal yn y mynegai swyddogol	Dylanwadu ar y penderfynwyr cenedlaethol er mwyn sicrhau cydnabyddiaeth i sefyllfa incwm isel yr ardal o fewn y setiau data swyddogol sy'n arwain at benderfyniadau cyllido

Drafft

6. Prif Gasgliadau

Mae'n anorfod fod dibyniaeth economi Llŷn ac Eifionydd ar y mentrau meicro a bach, y diffyg gweithleoedd maint canolig a mawr, a phresenoldeb is y sector gyhoeddus, yn dylanwadu ar faint y gyflogaeth o fewn yr ardal ac ar bosibiliadau twf i gwrdd â gofynion cyflogaeth heddiw ac i'r dyfodol - ac yn anffodus, o gofio hefyd gryfder presenoldeb y sectorau gwerth isel, mae'n amlwg nad ydi'r mentrau micro a bach yma, er eu lluosogrwydd, yn creu'r mas critigol sydd ei angen mewn sectorau gwerth uchel sy'n talu'n dda.

Gwelir methiant y farchnad o fewn yr economi leol - darlun o economi sydd yn sefyll yn ei hunfan, a'r angen am ymyrraeth i ysgogi mas critigol o fentrau mewn sectorau gwerth uchel, cefnogaeth i fentrau dyfu a chynyddu gwerth eu cynnyrch, ac i sicrhau fod yr ardal yn gwneud y mwyaf o'i hadnoddau naturiol, ei hasedau, ac o fuddsoddiadau ddaw er mwyn sicrhau twf mewn cyfleon gwaith, ac yn benodol gwaith efo cyflogau da.

Ar yr un pryd mae gan Lŷn ac Eifionydd adnoddau heb eu hail - o ran ei chyfoeth naturiol, amgylchedd, cynnyrch, ei threftadaeth, ei thalentau a'r iaith Gymraeg. Mae hunanddibyniaeth, a'r parodrwydd i greu bywoliaeth trwy fentro i fusnes, hefyd yn nodweddion amlwg yn yr ardal.

Mae cyfleoedd newydd eisoes yn cael eu datblygu yn Llŷn ac Eifionydd, a chyfleoedd posib eraill ar y gorwel trwy fuddsoddiadau newydd - yr her fydd tynnu budd ehangach o'r cyfleoedd hynny o ran cynyddu gwaith i drigolion yr ardal, yn enwedig ei phobl ifanc, codi lefelau cyflog o fewn yr ardal, gwneud y defnydd gorau o asedau'r ardal a chefnogi ffyniant a thwf busnesau lleol.

<u>Datblygu'r Ymateb</u>

Mae'r Cynllun Cyflogaeth, felly, yn gosod y cyfeiriad i'r Cyngor a'i bartneriaid yn eu hymdrechion i ymateb i'r her, ac i sicrhau mwy o swyddi o fewn yr ardal, gwella ansawdd y swyddi, a chynyddu nifer y swyddi hynny sy'n talu cyflogau da.

Gan adeiladu ar gryfderau'r ardal, rhagwelir gweithredu o dan gyfres o themâu sydd yn cydweddu a meysydd gweithgaredd Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru 2014 - 2020, sef.

- Ychwanegu gwerth at hunaniaeth leol ac adnoddau diwylliannol / naturiol
- Hwyluso datblygiad masnachol, partneriaethau busnes a chadwyni cyflenwi byr.
- Ynni adnewyddadwy ar lefel gymunedol
- Manteisio ar dechnoleg ddigidol.

Drafft

7. Nod ac Amcanion

Ar sail y dadansoddiad o sefyllfa'r ardal, mabwysiadwyd y Nod ac Amcanion canlynol:

<u>Nod</u>

Cydweithio gyda phartneriaid i adeiladu ar gryfderau Llŷn ac Eifionydd - ei hadnoddau naturiol, cynnyrch, treftadaeth, ei thalentau, ei hunaniaeth a'r iaith Gymraeg - er mwyn cynyddu cyflogaeth, mentergarwch a swyddi gwerth uchel ar draws yr ardal, manteisio ar cyfleoedd i fusnesau lleol dyfu, a chreu'r amodau i bobl ifanc aros neu ddychwelyd i'r ardal i fyw a gweithio

<u>Amcanion</u>

1. Manteisio ar fuddsoddiadau cyfalaf mawr, ac isadeiledd newydd, o fewn yr ardal gan sefydlu a gweithredu glasbrint efo'n partneriaid ar gyfer cynhyrchu gwerth economaidd ychwanegol o ran cyfleoedd i fusnesau, creu swyddi, a chyflogaeth gwerth uchel
2. Annog a chefnogi mentergarwch o fewn yr ardal, yn arbennig o fewn ein pobl ifanc, ac mewn meysydd a sectorau gwerth uchel megis awyr agored, yr amgylchedd, ynni, gwyddonol, technoleg a'r diwydiannau creadigol, gan hefyd gefnogi busnesau'r ardal i fod yn fwy mentrus a chystadleuol
3. Sicrhau sylw penodol i ymateb i heriau cyflogaeth a manteisio ar cyfleoedd ac asedau Ardaloedd Nefyn a Phen-draw Llŷn
4. Gwneud y mwyaf o raglenni economaidd a sgilio cenedlaethol, rhanbarthol a sirol gan sicrhau gwyro ymyrraeth i Lŷn ac Eifionydd

Drafft

8. Rhaglen Waith 2016-17

Mae nifer o gynlluniau strategol economaidd ac adfywio eisoes ar waith gan y Cyngor a phartneriaid yn Llŷn ac Eifionydd, ac fydd rhain yn parhau i gael eu gweithredu ac maent wedi eu cynnwys yn y Rhaglen Waith.

Ar yr un pryd mae angen gweithredu yn rhagweithiol gyda chynlluniau pwrpasol i ymateb i'r heriau sydd wedi eu hadnabod ac i gyfleoedd newydd.

Mae'r sefyllfa gyllidol dros y cyfnod nesaf yn mynd i fod yn un heriol, ond mae cyfleoedd hefyd, gan gynnwys gwyro cynlluniau ac uchafu gwariant rhaglenni cenedlaethol a rhanbarthol perthnasol i amgylchiadau Llŷn ac Eifionydd.

Adolygir a chyhoeddir y Rhaglen Waith yn flynyddol a dyma Raglen Waith gyntaf y Cynllun hyd at ddiwedd y flwyddyn 2016-17. Mae'r Rhaglen yn bennaf yn seiliedig ar ymrwymiadau Cynllun Strategol Cyngor Gwynedd (wedi eu dynodi gan *):

Drafft

Cynllun	Gweithgaredd	Gweithredu
Swyddi gwerth uchel ac o ansawdd*	• Cyfeirio ymholiadau mewnfuddsoddi priodol i ardal Llŷn ac Eifionydd • Teilwra canlyniadau ymchwil y rhaglen i'r sectorau gwerth uchel mwyaf perthnasol i Wynedd yn benodol i gryfderau / cyfleoedd Llŷn ac Eifionydd. • Cyfeirio'n benodol i Lŷn ac Eifionydd wrth hyrwyddo'r sir yn lleoliad ar gyfer busnesau yn cynnig swyddi gwerth uchel. • Cefnogi busnesau Llŷn ac Eifionydd i fanteisio ar gyfleoedd yn deillio o fuddsoddiadau sylweddol megis Wylfa Newydd a Pharth Menter Eryri. • Sefydlu rhwydweithiau busnes i gefnogi cwmnïau ac unigolion yn gweithio o fewn meysydd gwerth uchel megis y diwydiannau creadigol a thechnoleg gwybodaeth i gydweithio.	Hyd at 31/03/17
Cadw'r budd yn lleol*	• Rhoi sylw penodol i annog a chefnogi mentrau o Lŷn ac Eifionydd i gyflawni nwyddau a gwasanaethau i'r Cyngor. • Adnabod a chydweithio gyda buddsoddiadau mawrion yn isadeiledd Llŷn ac Eifionydd (e.e. isadeiledd llifogydd) gan adnabod a chytuno ar ddulliau o uchafu'r budd i drigolion a busnesau lleol.	Hyd at 31/03/17

Cynllun	Gweithgaredd	Gweithredu
	• Gweithredu'r rhaglen Partneriaeth Ganol Tref ym Mhorthmadog gan ymchwilio i adnabod a lledaenu ymarfer da yn deillio o'r rhaglen i rannau eraill o ardal Llŷn ac Eifionydd.	
Gwynedd Ddigidol*	• Sicrhau cwblhau'r rhaglen Cyflymu Cymru cyn gynted â phosib yn Llŷn ac Eifionydd (bandeang cyflym eisoes wedi cychwyn cael ei ddarparu ymhob ardal cyfnewidfa ffon ond am un). • Hyrwyddo'r grant Allwedd Bandeang Cymru i'r ychydig fusnesau fydd ddim yn erbyn gwasanaeth drwy Cyflymu Cymru (pan yn hysbys), ynghyd a hyrwyddo argaeledd grantiau bandeang uwchgyflym i fusnesau sydd angen gwell darpariaeth . • Pwyso ar gwmnïau ffôn symudol i wella ansawdd ac argaeledd eu darpariaeth data yn Llŷn ac Eifionydd. • Sicrhau fod busnesau Llŷn ac Eifionydd yn manteisio i'r eithaf ar fandeang drwy hyrwyddo darpariaeth y cynllun Cyflymu Busnes Cymru gan sicrhau fod y cynllun yn cyfeirio adnoddau a gweithgaredd i'r ardal.	Hyd at 31/03/17
Cefnogi'r economi wledig*	• Cydweithio'n agos gyda Arloesi Gwynedd Wledig (darpariarth LEADER Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru yng Ngwynedd) i adnabod, datblygu a gweithredu cynlluniau peilot yn Llŷn ac Eifionydd fydd yn elwa Gwynedd Wledig yn ei gyfanrwydd. Cynlluniau peilot presennol yn cynnwys: – prosiect cyfalaf lleol *Be Nesa Llŷn;* – prosiect wi-fi cyhoeddus cymunedol yn Aberdaron – treialu tocynnau digidol i'r sector trafnidiaeth gymunedol gyda *O Ddrws i Ddrws* – datblygu gofod gwaith ar y cyd ym Mhorthmadog • Annog a chefnogi ceisiadau i Gronfa'r Môr a Physgodfeydd Ewrop gan gynnwys cydweithio i sefydlu strwythur priodol ar gyfer elfen LEADER y rhaglen. • Annog a chefnogi mynediad gan fentrau yn Llŷn ac Eifionydd i gronfeydd cenedlaethol Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru gan gynnwys y Gronfa Datblygu Cymunedau Gwledig • Dylanwadu i gyfeirio adnoddau rhaglenni cenedlaethol Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru (megis Cyswllt Ffermio) i ardal Llŷn ac Eifionydd. • Lobio i gyfeirio ffynonellau amgen o adnoddau ac arian megis y Loteri Fawr i ardaloedd	Hyd at 2020

Drafft

Cynllun	Gweithgaredd	Gweithredu
	gwledig.	
Digwyddiadau proffil uchel a strategol*	• Gweithio law yn llaw a'r digwyddiadau mawr gan adnabod cyfleoedd, a datblygu syniadau a phrosiectau penodol er mwyn gwneud y gorau o'r cyfleoedd i fusnesau a thrigolion Gwynedd • Gweithio'n agos gyda Uned Digwyddiadau Mawr Llywodraeth Cymru ar brosiectau er mwyn denu buddsoddiad ychwanegol gan y Llywodraeth • Gweithio gyda threfnwyr digwyddiadau er mwyn sicrhau bod cyfleoedd i bobl ifanc Gwynedd elwa o'r digwyddiadau trwy gynorthwyo neu gymryd rhan ynddynt • Parhau i gefnogi Plas Heli Cyf i ddatblygu darpariaeth y ganolfan gan ddenu digwyddiadau arwyddocaol i'r ardal. • Gweithredu rhaglen i uchafu'r budd i'r gymuned lleol yn deillio o Gwŷl Rhif 6 ym Mhortmeirion gan gynnwys gweithgareddau penodol i annog / denu ymwelwyr i Borthmadog.	Hyd at 31/03/17
Cydymdrechu yn erbyn tlodi*	• Paratoi a mabwysiadu Strategaeth Trechu Tlodi sirol gan sicrhau fod y cynllun yn cynnwys cydnabyddiaeth o amgylchiadau ac anghenion arbennig Gwynedd Wledig • Gweithredu rhaglen gwytnwch digidol i gefnogi unigolion yng Ngwynedd i feddu ar y sgiliau i ennill budd o'r byd digidol ac yn arbennig o fewn cymunedau gwledig. Bydd ffocws penodol ar gefnogi trigolion ardaloedd gwledig i gael mynediad i wasanaethau ar-lein ac ar sicrhau'r nad yw unigolion yn cael eu heffeithio'n negyddol gan drosglwyddiad y gyfundrefn budd-daliadau i'r we. • Gweithredu rhaglen cynhwysiad ariannol i gefnogi unigolion a theuluoedd i arbed arian a rheoli eu cyllideb gan sicrhau nad yw'r newidiadau i fudd-daliadau yn andwyol iddynt. • Gweithredu'r cynllun TRAC 11 - 16 oed i roi cefnogaeth ddwys i bobl ifanc sydd mewn peryg o gael eu heithrio o addysg a/neu waith gan deilwra gweithgaredd i amgylchiadau arbennig Llŷn ac Eifionydd • Cefnogi datblygiad ac yna gweithredu'r cynllun TRAC 16 - 24 eto i roi cefnogaeth ddwys i bobl ifanc hŷn sydd mewn peryg o / wedi cael eu heithrio o addysg a/neu waith gan deilwra gweithgaredd i amgylchiadau arbennig Llŷn ac Eifionydd	Hyd at 2020

Drafft

Cynllun	Gweithgaredd	Gweithredu
	• Cefnogi datblygiad a gweithredu'r cynllun OPUS fydd yn cynnig cefnogaeth ddwys i unigolion sydd wedi eu heithrio o'r farchnad llafur yn arbennig rhai sydd yn wynebu heriau iechyd meddwl. • Cefnogi datblygiad a gweithredu'r cynllun PaCE i helpu rhieni economaidd anweithgar 25 oed neu fwy i waith drwy eu cynorthwyo i oresgyn rhwystrau gofal plant i alluogi'r rhiant i baratoi a chael mynediad i'r gweithlu.	
Llwyddo'n Lleol - gwyddoniaeth, technoleg, peirianneg, mathemateg	• Datblygu a gweithredu cynllun yn seiliedig ar lwyddiant blaenorol y rhaglen Llwyddo'n Lleol i gyfeirio pobl ifanc i feysydd yn gysylltiedig â gwyddoniaeth, technoleg, peirianneg a mathemateg sydd yn cynnig cyfleoedd gwaith gwerth uchel	Hyd at 2020
Cefnogaeth Busnes	• Gweithredu Cronfa Benthyciadau Busnes Cyngor Gwynedd a chynyddu ymwybyddiaeth busnesu o ardaloedd gwledig y sir o becynnau cymorth busnes y Cyngor. • Cefnogi a chydweithio gyda Rhwydwaith Busnes Gwynedd a'r Ffederasiwn Busnesau Bychain i sicrhau llais cryf i fusnesau'r sir • Dylanwadu i gyfeirio adnoddau rhaglenni cenedlaethol cefnogaeth busnes (megis Busnes Cymru) i ardal Llŷn ac Eifionydd.	Parhaol
Cymunedau Arfordirol	• Gweithredu rhaglen o weithgaredd i uchafu'r budd i gymunedau lleol yn deillio o'r llwybr arfordir gan gynnwys cylchdeithiau lleol yn cysylltu cymunedau i'r rhwydwaith cenedlaethol. 12 o'r 18 llwybr sy'n cael eu datblygu'n bresennol yn Llŷn ac Eifionydd. • Annog a chefnogi mynediad gan fentrau yn Llŷn ac Eifionydd i gronfeydd cenedlaethol Gronfa'r Môr a Physgodfeydd Ewrop yng Nghymru. • Cefnogi gweithredu'r rhaglen Cadw'r Lliw yn Llŷn gan helpu i adnabod a thargedu ffynonellau o gyllid i sicrhau parhad gweithgareddau o fewn y rhaglen • Cefnogi'r cynllun Eco-Amgueddfa gan gydweithio i ymchwilio i gyfleoedd i ymestyn y model i rannau eraill o Lŷn ac Eifionydd.	Hyd at 2020

Drafft

Atodiad 1

Cynllun CyflogaethLlŷn ac Eifionydd

GWYBODAETH CEFNDIROL

Drafft

1. Y Gweithlu Posib

1.1. Strwythur y boblogaeth a'r boblogaeth oed gwaith

Cefndir:

- 27,584 oedd holl boblogaeth Llŷn ac Eifionydd yn 2013 yn cynnwys pob oed, a hyn yn cynrychioli llai na chwarter (22.6%) poblogaeth y sir – roedd hanner poblogaeth Gwynedd yn byw yn Arfon (50%), ac ychydig dros y chwarter (27.4%) ym Meirionnydd;
- Tra yn Arfon yn 2013 gwelir niferoedd a chanrannau'r ddau begwn rhai oed 0-15 a rhai 65+ yn eithaf agos i'w gilydd, gydag ystadegau'r grŵp 65+ rhyw gymaint yn is (16.8% o'r boblogaeth), yn Llŷn ac Eifionydd roedd nifer a chanran rhai 65 oed a throsodd (7,398 a 26.8%) yn sylweddol uwch na'r grŵp ifanc (4,699 a 17.0%) - roedd sefyllfa Meirionnydd yn eithaf tebyg gyda 27.0% yn 65 oed a throsodd, ac 16.0% rhwng 0 a 15 oed;
- O gymharu'r ddau begwn oedran doedd dim un ward yn Llŷn ac Eifionydd efo canran uwch yn yr oed 0-15;
- O ran y grŵp oedran 0-15 (gweithlu'r dyfodol) roedd 11 o 20 ward Llŷn ac Eifionydd gyda chanran uwch na chanran Gwynedd (17.2%), a'r canrannau uchaf (yn ôl eu trefn) yn wardiau: Botwnnog (20.3%), Clynnog (20.3%), Dwyrain Porthmadog (20.2%), Llanystumdwy (19.4%), Nefyn (19.3%), Tudweiliog (18.9%), Gogledd Pwllheli (18.4%), a De Pwllheli (18.2%);
- O ran y rhai 65 oed a throsodd roedd 18 o'r 20 ward gyda chanran uwch na Gwynedd (21.9%), a'r canrannau uchaf yn sylweddol uwch, ac yn eu trefn: Llanbedrog (38.8%), Gorllewin Porthmadog (38.0%), Criccieth (33.7%), Abersoch (30.9%), Llanengan (29.3%), Dolbenmaen (28.6%), a Morfa Nefyn (28.3%);

Y boblogaeth oed gwaith:

- Llŷn ac Eifionydd oedd efo'r boblogaeth oed gwaith isaf o dair Ardal y sir, gyda gostyngiad o 237 ers 2012 – roedd 118 yn llai o bobl oed gwaith yn Llŷn, a 119 yn llai yn Eifionydd yn 2013, gyda'r gostyngiadau mwyaf yn Ardal Criccieth (-92) ac Ardal Pwllheli (-64);
- 15,487 felly oedd poblogaeth oed gwaith Llŷn ac Eifionydd yn 2013 a hynny, ar 56.2%, fymryn dros hanner y boblogaeth gyfan – ond yn is na Gwynedd (60.9%), Arfon (65.3%) a Meirionnydd (57.0%);
- Roedd mwyafrif y bobl oed gwaith yn byw yn Llŷn (10,102), ac ychydig dros hanner hynny (5,385) yn byw yn Eifionydd;
- Y dair ardal leol efo'r boblogaeth oed gwaith uchaf o ran nifer oedd Ardal Pwllheli (3,080), Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn (3,035), ac Ardal Criccieth (2,752) – roedd 2,633 yn Ardal Porthmadog, 2,327 yn Ardal De Llŷn, a'r ardal leol isaf ei phoblogaeth oed gwaith oedd Ardal Pen Llŷn (1,660);
- O edrych ar wardiau Llŷn ac Eifionydd roedd canran y boblogaeth oed gwaith dros 50% yn y rhan fwyaf o wardiau - y wardiau gyda'r canrannau uchaf yn yr oed gwaith oedd: Llanaelhaearn (61.4%), Gogledd Pwllheli (60.1%), Abererch (57.9%), Efailnewydd/ Buan (57.6%), Aberdaron (57.5%), a Llanystumdwy

Draft

(57.1%) – yr unig ward efo poblogaeth oed gwaith o dan 50% oedd Llanbedrog (48.5%).

1.2. Y potensial i ychwanegu at y gweithlu

Gweithgarwch economaidd

- Yn ôl Cyfrifiad 2011 roedd 13,131 o bobl Llŷn ac Eifionydd yn cael eu hystyried yn Economaidd Weithredol - o'r rheiny roedd 12,139 mewn gwaith, 570 yn ddi-waith a 422 yn fyfyrwyr o ryw fath;
- Roedd 6,403 yn cael eu cyfrif yn Economaidd Anweithredol, gyda 3,818 o'r rhain wedi ymddeol, 723 myfyriwr llawn-amser, gyda 702 arall yn gofalu am y cartref neu'r teulu - roedd 829 yn sâl tymor hir neu'n anabl, a 331 arall ddim wedi eu nodi mewn unrhyw gategori;
- 32.8% felly oedd yn economaidd anweithredol;
- Dyma'r ardal efo'r ganran uchaf o fewn y sir o rai Economaidd Weithredol (67.2%) – ac uwch hefyd na Chymru (65.8%) ond is na Lloegr (69.9%);
- Roedd canran uwch hefyd mewn gwaith (62.1%) o gymharu efo Arfon (53.9%), Meirionnydd (60.2%), Cymru (58.2%) – ac yn union yr un ganran á Lloegr;
- Ar ddiwedd 2013, roedd 1,760 o bobl oed gwaith yn Llŷn ac Eifionydd yn hawlio rhyw fath o fudd-dal, gyda'r mwyafrif helaeth o'r rheiny, sef 1,395 (77.6%) yn hawlio Budd-daliadau Allan o Waith;
- Roedd hyn yn ostyngiad ar ffigyrau 2012, gyda 150 yn llai yn hawlio budd-daliadau yn 2013, gan gynnwys 115 yn llai yn hawlio Budd-daliadau Allan o Waith;
- Er y ffigwr o 1,395 hawlwyr, ni ellir cymryd yn ganiataol y byddai'r bobl yma yn medru gweithio e.e. gwelir o ffigyrau'r Cyfrifiad y gallasai diffyg iechyd neu amgylchiadau eraill fod yn rhwystr;
- Fodd bynnag, dyma'r garfan dargedir gan y newidiadau trefn Lles ar gyfer eu cael i waith.

Y di-waith:

- Yn ôl ffigyrau swyddogol 2013 fe amrywiodd graddfa diweithdra Llŷn ac Eifionydd ar draws y flwyddyn, o 3.3% (531 person) yn Ionawr i 1.9% (300 person) ym Mehefin, a chodi wedyn i 2.5% (398 person) yn Rhagfyr gan adlewyrchu natur dymhorol yr economi – o ran Cymru a'r DG fe welwyd gostyngiad cyson dros y misoedd hyn, ac mae Arfon yn dilyn y patrwm hwnnw, yn wahanol i ardaloedd mwy gwledig Llŷn & Eifionydd a Meirionnydd;
- Ond ar yr un pryd fel welir hefyd fod y duedd ar i lawr yn Llŷn ac Eifionydd gyda 133 yn llai o bobl yn y categori di-waith yn Rhagfyr 2013 nag ar gychwyn y flwyddyn;
- Ar hyd ac ar ddiwedd 2013 roedd y gyfradd diweithdra yn is yn Llŷn ac Eifionydd (2.5) nag yn Arfon (3.4), Meirionnydd (2.7), Gwynedd (3.0) na'r DG (2.9);

Sefyllfa ceiswyr chwilio am waith – JSA (pob oed):

- Mae'r nifer JSA wrth gwrs yn bwrpasol chwilio am waith, ac felly yn ffigyrau y gellid eu cyfrif fel potensial pendant i ychwanegu at y gweithlu petae swyddi ar gael yn yr ardal;

Draft

- Roedd 398 o bobl yn hawlio'r JSA yn Llŷn ac Eifionydd ddiwedd 2013, 262 yn Llŷn a 136 yn Eifionydd - gostyngiad o 92 yn y cyfanswm ers 2012, sef gostyngiad o 68 yn Llŷn a 24 yn Eifionydd;
- Roedd y 398 hawlwyr JSA pob oed yn gyfystyr â 2.6% o'r boblogaeth oed gwaith – llai nag yn Arfon (3.3%), Meirionnydd (2.8%), a Gwynedd (2.9%);
- Fodd bynnag cynyddodd nifer yr hawlwyr JSA yn Llŷn ac Eifionydd o 298 ym Mehefin 2013 i 398 yn Rhagfyr 2013, gyda Meirionnydd yn dilyn yr un patrwm – roedd hyn yn hollol groes i'r duedd yn Arfon, Cymru a'r DG lle gwelwyd gostyngiad yn nifer y JSA pob oed;
- O'r 398 yn hawlio'r JSA ddiwedd 2013 roedd 125 (31.4%) wedi bod yn hawlio dros 6 mis ac 80 (20.1%) am dros 12 mis – roedd hyn yn is nag yn Arfon, Meirionnydd, Gwynedd, Cymru na'r DG.

Sefyllfa ceiswyr chwilio am waith – JSA (dan 25 oed):

- Roedd 115 o'r hawlwyr JSA o dan 25 oed ar ddiwedd 2013, 75 yn Llŷn a 40 yn Eifionydd – eto roedd hyn yn ostyngiad o 30 ar ffigwr diwedd 2012, gyda 25 yn llai yn Llŷn a 5 yn llai yn Eifionydd;
- Roedd y 115 o dan 25 oed yn cynrychioli 28.9% o'r holl JSA – canran uwch nag yn Arfon, Meirionnydd, Gwynedd, Cymru na'r DG;
- O'r 115 roedd 15 wedi bod yn hawlio dros 6 mis, a 5 dros 12 mis – a'r canrannau perthnasol hefyd yn rhai bychan iawn o gymharu efo Arfon, Gwynedd, Cymru a'r DG, ond rhyw drwch blewyn yn uwch na Meirionnydd oedd â'r canrannau mwyaf ffafriol o ran JSA dan 25 oed;
- O edrych ar y patrwm wardiau roedd y ganran uchaf o JSA o dan 25 oed yn Abererch (50.0%), Aberdaron (44.4%), Botwnnog (44.4%), Abersoch (40.0%), a Morfa Nefyn (38.5%);
- Roedd y canrannau uchaf JSA o ran yr oedran hŷn, sef 25 oed a throsodd, yn wardiau: Tudweiliog (100%), Efailnewydd–Buan (81.8%), Nefyn (80.6%) Criccieth (78.9%), a Thremadog (78.9%).
- O'r ffigyrau JSA ochr yn ochr â'r ffigyrau diweithdra, ac heb eu cyfrif ddwywaith, gellid rhagweld, gyda'r amgylchiadau cywir, ychwanegu oddeutu 300 i 500 at y gweithlu yn Llŷn ac Eifionydd yn ddibynnol ar swyddi fod ar gael, ac ar gael yn y mannau sy'n cyd-fynd efo'r galw lleol;
- Fe fydd disgwyl hefyd i gyfran o'r rhai ar Fudd-daliadau ymuno â'r gweithlu, ac fe fyddai'r rhain yn ychwanegiad eto at nifer y gweithlu yn yr ardal, ond anodd iawn fyddai rhoi ffigwr pendant ar hynny ar y pwynt yma.

1.3. Swyddi y ceisir amdanynt

- Hyd at 2013 trefn gydnabyddedig Llywodraeth Prydain ar gyfer adnabod ffigyrau a manylion swyddi gwag, a'r mathau o swyddi roedd Ceiswyr Gwaith am eu cael, oedd trwy'r Canolfannau Gwaith – ac er nad oedd hyn yn rhoi ffigyrau absoliwt o'r rhai oedd yn chwilio am waith, roedd yn cynnig sail ddibynadwy a swyddogol ar gyfer cymhariaeth ar draws ardaloedd a gwahanol rannau o Gymru a'r DG;
- Fe newidiodd Llywodraeth Prydain y drefn yn 2013, ac heb drefn ystadegol ddibynadwy arall mewn lle ni ellir priodi ffigyrau'r Ceiswyr Gwaith (JSA) â'r swyddi

Drafft

y ceisir yn y flwyddyn honno, na chwaith â'r swyddi gwag oedd ar gael ar eu cyfer;

- Gwybodaeth diwedd 2012 felly sy'n rhoi'r setiau ffigyrau dibynadwy olaf ar gael ac maent wedi eu cynnwys yn y ddogfen yma fel modd o ychwanegu at y darlun o'r gweithlu a'r economi;
- Roedd galw am 105 o swyddi yn Ardal Pwllheli; 80 yn Ardal Porthmadog; 75 yn Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn; 50 yn Ardal Criccieth; 25 yn Ardal De Llŷn, a 10 yn Ardal Pen Llŷn - roedd felly alw am 345 swydd, 215 yn Llŷn a 130 yn Eifionydd;
- O ran mathau o swyddi, roedd galw am 110 swydd yn y categori Galwedigaethau Elfennol (e.e. labro, glanhau ac amrywiol weithgareddau eraill); 100 swydd Gwerthiant a Gofal Cwsmer; 35 swydd yn y Crefftau Sgilgar (megis seiri, plymwyr, trydanwyr ac amrywiol weithgareddau eraill); 30 swydd Gweithredu Peiriannau a Phrosesau; 25 swydd Gweinyddol ac Ysgrifenyddol; 20 swydd Gwasanaethau Personol (e.e. trin gwallt, harddwch, ffitrwydd ac amrywiol weithgareddau eraill); 10 swydd Rheolaeth ac Uwch Swyddogion; 10 swydd yn y Galwedigaethau Proffesiynol; 0 swydd Proffesiynol Perthynol a Thechnegol; a 5 swydd arall o ryw fath heb fanylu ymhellach;
- Roedd y dewisiadau gwaith yn amrywiol, ond gyda'r galw mwyaf am swyddi traddodiadol bob dydd - doedd neb e.e. yn chwilio am waith ym maes Technoleg, maes a ystyrir yn un gwerth uchel, a maes efo potensial i dyfu a chynnig cyfleoedd newydd am swyddi da.

Drafft

2. Swyddi a Strwythur Cyflogaeth

2.1. Nifer a mathau o swyddi ar gael

Swyddi gwag

- Cyfeirir yn Y Gweithlu Posib uchod at y newid fu yn nhrefn Llywodraeth Prydain o ran casglu a sefydlu gwybodaeth am swyddi gwag – gwybodaeth Canolfannau Gwaith diwedd 2012 felly oedd y wybodaeth ddibynadwy olaf y gellid ei defnyddio ar gyfer ystyried sefyllfa 2013;
- O ystyried y ffigyrau diwaith yn Ionawr 2013 (531), doedd dim digon o swyddi gwag i gwrdd â'r gofyn;
- 155 o swyddi oedd ar gael yn Llŷn ac Eifionydd ddiwedd 2012, o gymharu â 537 swydd wag yn Arfon, a 192 ym Meirionnydd – o dair Ardal Gwynedd felly, Llŷn ac Eifionydd oedd gyda'r nifer a'r gymhareb isaf o swyddi gwag;
- Yn Llŷn ac Eifionydd 1 swydd oedd ar gael ar gyfer pob 3.4 person diwaith; yn Arfon 1 swydd ar gyfer pob 2.8 person diwaith; ym Meirionnydd 1 swydd ar gyfer pob 3.5 person diwaith, ac yng Ngwynedd 1 swydd ar gyfer pob 3.1 person diwaith - fodd bynnag, roedd y sefyllfa ar gychwyn 2013 yn well yn ardaloedd Gwynedd nag yng Nghymru (4.0 person diwaith i bob swydd), a'r DG (4.1 person diwaith i bob swydd);
- Ardal Porthmadog oedd â'r nifer uchaf o swyddi gwag (75 swydd), sef bron i hanner y swyddi gwag yn Llŷn ac Eifionydd - roedd 42 swydd wag yn Ardal Pwllheli; 25 swydd wag yn ardal Criccieth; 10 swydd wag yn Ardal De Llŷn; 3 swydd wag yn unig yn Ardal Nefyn a Gogledd Llŷn, a 0 swydd wag o gwbl yn Ardal Pen Llŷn;
- O gymau'r swyddi gwag yn yr ardaloedd lleol gyda'r nifer Ceiswyr Gwaith lleol gwelir:
  - 75 swydd ac 80 Ceisydd Gwaith yn Ardal Porthmadog, sef diffyg 5 swydd;
  - 42 swydd a 105 Ceisydd Gwaith yn Ardal Pwllheli, sef diffyg 63 swydd;
  - 3 swydd a 75 Ceisydd Gwaith yn Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn, sef diffyg 72 swydd;
  - 25 swydd a 50 Ceisydd Gwaith yn Ardal Criccieth, sef diffyg 25 swydd;
  - 10 swydd a 25 Ceisydd Gwaith yn Ardal De Llŷn, sef diffyg 15 swydd;
  - 0 swydd a 10 Ceisydd Gwaith yn Ardal Pen Llŷn, sef diffyg 10 swydd;
- Roedd y sefyllfa felly ar ei mwyaf ffafriol yn Ardal Porthmadog, gyda'r diffyg mwyaf o ran swyddi gwag ar gael yn Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn ac Ardal Pwllheli, gyda diffyg amlwg iawn hefyd yn Ardal Pen Llŷn.

Mathau o swyddi ar gael

- O ran y mathau o swyddi ar gael ddiwedd 2012 roedd:
  - 9 swydd Galwedigaethau Elfennol ar gyfer y 110 person oedd yn eu ceisio;
  - 62 swydd Gwerthiant a Gofal Cwsmer ar gyfer y 100 oedd yn eu ceisio;
  - 11 swydd Crefftau Sgilgar ar gyfer y 35 oedd yn eu ceisio;
  - 4 swydd Rheolwyr ac Uwch Swyddogion ar gyfer y 10 oedd yn eu ceisio;
  - 0 swydd Gweithredu Peiriannau a Phrosesau ar gyfer y 30 oedd yn eu ceisio;
  - 0 swydd Gweinyddol ac Ysgrifenyddol ar gyfer y 25 oedd yn eu ceisio;

Drafft

- fodd bynnag, doedd dim digon o geiswyr gwaith ar gyfer swyddi gwag Gwasanaethau Personol (49 swydd ac 20 ceisydd), nac yn y categori Proffesiynol Perthynol a Thechnolegol (9 swydd a 0 ceiswyr).
- Gwelir felly fod diffyg cydweddiad rhwng angen y ceiswyr gwaith a'r swyddi ar gael, a pheth diffyg cydweddiad hefyd rhwng y galw gan gyflogwyr a'r cyflenwad gweithwyr yn lleol, yn enwedig mewn meysydd gwerth uchel megis Technoleg.

Natur swyddi'r gweithlu

- O'r 9,200 o swyddi yn Llŷn ac Eifionydd yn 2013 roedd 59.3% yn rhai llawn amser a 40.7% yn rhai rhan amser - roedd y ganran llawn amser yma yn is nag yn ardaloedd eraill Gwynedd na'r sir, na Chymru (64.8%) na Phrydain (67.7%), ac yn yr un modd roedd y ganran rhan amser yn uwch yn Llŷn ac Eifionydd gyda Chymru efo 35.2% o'r gweithlu yn rhan amser, a Phrydain efo 32.3% yn rhan amser;
- Doedd y ffigyrau yma ddim yn cynnwys gweithwyr amaeth ar ffermydd.

2.2. Strwythur cyflogaeth

Ymhle mae'r gyflogaeth bresennol?

- Roedd oddeutu 9,200 yn cael eu cyflogi mewn mannau gwaith ar draws Llŷn ac Eifionydd yn 2013, oddeutu 4,900 yn cael eu cyflogi yn Llŷn, ac oddeutu 4,400 yn Eifionydd;
- Roedd y gyflogaeth fwyaf mewn mannau gwaith yn Ardal Porthmadog (2,700), Ardal Pwllheli (2,600), gydag oddeutu 1,700 yn Ardal Criccieth, ac oddeutu 1,000 yn Ardal De Llŷn, a 900 yn Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn;
- Ardal Pen Llŷn oedd â'r gyflogaeth isaf (400);
- Roedd cyflogaeth arwyddocaol hefyd mewn cymunedau llai e.e. oddeutu 1,000 yn Llanystumdwy; 500 yn Abersoch; 300 yn Nefyn, 400 yn Abererch, a 300 yn Llanaelhaearn.
- O edrych ar y boblogaeth oed gwaith ar gyfer yr ardaloedd lleol ochr yn ochr â'r ffigyrau cyflogaeth uchod gwelir darlun o fwlch cyflogaeth yn rhan fwyaf o'r ardaloedd - ar y llaw arall roedd sefyllfa eithaf cytbwys yn Ardal Porthmadog gyda chyflogaeth o tua 2,700 a phoblogaeth oed gwaith o 2,633 (sefyllfa o +67);
- Roedd cryn fwlch cyflogaeth yn yr Ardaloedd eraill - Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn oedd gyda'r bwlch mwyaf (-2,135), ac wedyn yn eu trefn: Ardal De Llŷn (-1,327), Ardal Pen Llŷn (-1,260), ardal Criccieth (-1,052), ac Ardal Pwllheli (-480);
- Defnyddir y cymariaethau yma fel dull o amlygu cryfder neu wendid strwythurol yn unig, yn yr economi ac mewn ardaloedd lleol penodol - gan bwysleisio na fyddai disgwyl gweld cyflogaeth 100% mewn unrhyw economi marchnad rydd, gan gynnwys Llŷn ac Eifionydd.
- Mae'r canfyddiad yn un pendant – sef gwendid strwythurol a methiant y farchnad;
- Amcangyfrifir hefyd fod oddeutu 2,739 o weithwyr yn teithio tu hwnt i'r ardal i weithio yn 2013.
- Wrth gwrs, rhaid cofio nad oes ffiniau o gwmpas Llŷn ac Eifionydd - mae trigolion yn teithio i fannau eraill i weithio, ac eraill yn teithio i mewn i'r ardal i'w gwaith;

Drafft

- Ar yr un pryd, wrth i ddiwygiadau i'r trefniadau Lles ddod yn weithredol bydd pwysau cynyddol ar rai ar Fudd-daliadau i ganfod gwaith – a gyda 1,395 yn Llŷn ac Eifionydd yn derbyn Budd-daliadau Allan o Waith mae'n amlwg fod yr economi leol yn wynebu cryn her os am ddarparu ar eu cyfer.

2.3. Sectorau gwaith

Y sector gyhoeddus a'r sector breifat

- Mae dau ddull gwahanol o gyfrifo maint y sector gyhoeddus a'r sector breifat;
- Mae un dull yn defnyddio'r sectorau diwydiannol Gweinyddiaeth Gyhoeddus, Addysg a Iechyd efo'i gilydd fel proxy ar gyfer canfod maint y sector gyhoeddus, ond mae problem amlwg, sef fod y data yn cynnwys busnesau preifat hefyd;
- Mae'r dull arall yn seiliedig ar arolwg o weithwyr ardal i'w dosbarthu i'r sector briodol gyda sicrwydd cywirdeb o 95% - dyma'r dull sydd wedi ei fabwysiadu yma, ond gan fod y sail ar ardal ddaearyddol Dwyfor/ Meirionnydd a'r sefyllfa'n eithaf tebyg yn y ddwy ardal defnyddir y canrannau i gael at y darlun ar gyfer Llŷn ac Eifionydd;
- Dengys y data ar gyfer 2013 fod 21.5% o weithwyr Dwyfor/Meirionnydd yn y sector gyhoeddus, gyda 78.5% yn y sector breifat;
- Gwelir felly fod maint y sector gyhoeddus yn yr ardal yn is nag yn Arfon (31.3%), Gwynedd (26.3%) a Chymru (29.6%) - gyda'r sector breifat felly yn uwch yn yr ardal nag yn Arfon (68.7%), Gwynedd (73.7%), a Chymru 70.4%;
- Gan fod amrywiaeth ac ystod o swyddi ar bob lefel cyflog yn nodwedd o'r sector gyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys nifer o swyddi da ar lefelau cyflog canolig ac uwch, ac yn sicr yn uwch na'r cyflog byw, mae presenoldeb is y sector gyhoeddus o fewn yr ardal yn rhwym o effeithio ar y cyfleon cyflogaeth, ac ar lefelau cyflog a gwariant o fewn yr economi.

Sectorau diwydiannol

- O'r 18 categori diwydiannol swyddogol roedd pob un o'r sectorau yn cael eu cynrychioli yn Llŷn ac Eifionydd yn 2013 o ran mentrau a chyflogaeth;
- Fodd bynnag, roedd maint eu presenoldeb yn yr economi leol yn amrywio'n fawr – y sail ddaearyddol unwaith eto ar gyfer cyfrifo mentrau ar draws y gwahanol sectorau ydi ardal Dwyfor/Meirionnydd a gellir gwneud cymariaethau trwy ddefnyddio'r canrannau, gan dderbyn rhaniad cyfartal yn y nifer mentrau rhwng y ddwy ardal i bwrpas amlygu'r darlun bras yn Llŷn ac Eifionydd.

Sectorau diwydiannol a mentrau

- Y sector fwyaf o bell ffordd felly oedd Amaeth, Coedwigaeth a Physgota gyda 26.9% o holl fentrau'r ardal yn y sector – roedd presenoldeb y sector yma yn drawiadol o gymharu efo Arfon (8.7% o fentrau yn y sector), a Chymru (12.6%);
- Roedd presenoldeb y sector Llety a Bwyd yn amlwg gyda 12.3% o holl fentrau'r ardal yn y sector – presenoldeb uwch nag Arfon (9.9%), a Chymru (8.1%);
- Roedd canran presenoldeb y sector Adeiladwaith ar 9.6% o holl fentrau'r ardal hefyd yn uwch nag Arfon (8.9%), ond fymryn yn is na Chymru (9.8%);
- Roedd 11.1% o fentrau'r ardal yn y sector Mânwerthu – llai o bresenoldeb felly yn yr economi nag yn Arfon (13.3%), a Chymru (11.8%);

Drafft

- Y sector wanaf o ddigon o gymharu ag ardaloedd eraill oedd Gwybodaeth a Chyfathrebu gydag 1.9% o fentrau'r ardal yn y sector yma, sef sector ystyrir yn un gwerth uchel – roedd 4.4% o fentrau Arfon yn y sector yma, a 3.5% o fentrau Cymru;
- Roedd sector gwerth uchel arall hefyd yn isel ei phresenoldeb, sef y sector Proffesiynol, Gwyddonol a Thechnoleg gyda 4.9% o fentrau yn y sector o gymharu ag Arfon (7.6%), a Chymru (9.2%);
- Roedd y Celfyddydau, Adloniant, Hamdden a Gwasanaethau Eraill yn cynrychioli 5.1% o fentrau'r ardal – tipyn is nag Arfon (8.3%), ac is na Chymru (6.5%);
- Roedd yr 11 sector arall hefyd yn is eu presenoldeb o fewn economi'r ardal ar sail canran y mentrau o fewn y sectorau hynny – felly 3 sector yn unig oedd â phresenoldeb uwch yn yr ardal, sef Amaeth, Coedwigaeth & Physgota, a Llety & Bwyd, y ddwy sector yn amlwg iawn gyda phresenoldeb gref, gyda'r sector Adeiladwaith rhyw fymryn yn gryfach o ran canran mentrau nag Arfon;
- <u>Yn 2013, felly, o safbwynt mentrau o fewn yr economi leol roedd yr ardal yn gref o ran mentrau mewn sectorau ystyrir yn rhai gwerth isel, ac yn wan yn y sectorau ystyrir yn rhai gwerth uchel.</u>

Sectorau diwydiannol a chyflogaeth

- Er cryfder amlwg y sector Amaeth, Coedwigaeth a Physgota o safbwynt y ganran mentrau yn yr ardal, dydi'r dadansoddiadau sector ddim yn cynnwys cyflogaeth ar ffermydd, ac felly dim ond 0.2% o gyflogaeth Llŷn ac Eifionydd nodir o fewn y sector hon – ond wrth edrych ar Arolwg Amaethyddol Cymru 2002-2011 adnabuwyd oddeutu 1,459 o ffermwyr a 414 o weithwyr amaeth ar ffermydd yn Llŷn ac Eifionydd, sef cyfanswm cyflogaeth o 1,873 yn y sector;
- Y sector gyda'r gyflogaeth fwyaf o ddigon yn 2013 oedd Llety a Bwyd, yn cyflogi 2,100 o weithwyr sef 22.5% o gyflogaeth yr ardal – uwch na Meirionnydd (18.7%) a chanran llawer uwch nag Arfon (9.8%, ond efo 3,100 o weithwyr), a Chymru (7.5%);
- Roedd y sector Mânwerthu hefyd yn gryf o ran nifer a chanran y gyflogaeth, sef yn cyflogi 1,400 o weithwyr yn cyfateb i 15.8% o gyflogaeth yr ardal – roedd hyn yn uwch na Meirionnydd (9.1%), ac yn ganran uwch nag Arfon (11.5%) a Chymru (10.8%), ond rhaid nodi fod nifer uwch, sef 3,600 yn cael eu cyflogi yn y sector yn Arfon;
- Er nad oedd y sector Iechyd yn gryf o ran presenoldeb mentrau yn yr economi leol (4.7%), mae'n werth nodi fod 12.1% o gyflogaeth yr ardal o fewn y sector yma, sef 1,100 o swyddi – ar yr un pryd roedd y sector yn llawer cryfach yn Arfon (21.0% o'r gyflogaeth a 6,600 o weithwyr), a Chymru (16.6%);
- Fe welwyd fod y sector Celfyddydau, Adloniant , Hamdden & Gwasanaethau Eraill dipyn yn is ei phresenoldeb o ran mentrau, ond roedd yn cyflogi 700 o weithwyr, sy'n cyfateb i 8.1% o gyflogaeth Llŷn ac Eifionydd – canran uwch na Meirionnydd (6.1%), ac Arfon (3.6%, ond efo 1,100 o weithwyr), a Chymru (4.2%);
- Roedd 4.9% o'r gyflogaeth yn y sector Cyfanwerthu, sef 500 gweithiwr, ac roedd y ganran yma oddeutu dwywaith cymaint â throsodd y ganran ym Meirionnydd (2.3%), Arfon (1.4%) a Chymru (2.7%) - roedd nifer uwch yn cael eu cyflogi yn y sector hon hefyd nag yn Arfon (400) na Meirionnydd (200);
- O ran y sector Adeiladwaith, er bod presenoldeb eithaf cryf o ran mentrau, 5.6% o'r holl gyflogaeth sef 500 gweithiwr oedd yn cael eu cyflogi yn yr ardal – roedd y

Drafft

ganran yn is nag ym Meirionnydd (6.2%) ond yn dipyn uwch nag yn Arfon (3.2%, oedd fodd bynnag yn cyflogi 1,000), ac yn uwch na Chymru (4.3%);

- Y sectorau gwanaf o ran y gyflogaeth oedd Gwybodaeth a Chyfathrebu yn cyflogi 100 sef 0.6% o gyflogaeth yr ardal o gymharu ag Arfon (2.3% a 700 swydd) a Chymru (1.8%) – trwy gymharu ardaloedd eto roedd y sectorau Eiddo (0.9%) a Chyllid a Siwrans (1.2%) yn eithaf gwan hefyd, gyda'r sector Proffesiynol, Gwyddonol a Thechnegol hefyd yn is ar 3.0% a 300 swydd nag Arfon (4.4% a 1,400 swydd), a Chymru (4.8%);
- Eto gwelir y gogwydd pendant yn Llŷn ac Eifionydd tuag at y sectorau ystyrir yn rhai gwerth isel ond sy'n darparu cyflogaeth sylweddol, gyda chyflogaeth isel yn y sectorau hynny ystyrir yn rhai gwerth uchel gyda chyflogau da.

2.4. Gweithleoedd a'u cyflogaeth

Maint mentrau

- Roedd 88.1% o fentrau Dwyfor/Meirionnydd (3,860) yn rhai Meicro yn cyflogi 0-9 gweithiwr, canran tipyn uwch nag Arfon (78.8%), ac ychydig uwch na Chymru (82.6%), na'r DG (82.7%);
- Roedd 10.5% o fentrau'r ardal (405) yn rhai Bach yn cyflogi 10-49 o weithwyr – y tro yma canran dipyn is nag Arfon (17.5%), Cymru (14.6%) na'r DG (13.9%);
- 1.4% yn unig o fentrau'r ardal oedd o faint Canolig, a chanran rhy fychan i'w chyfrifo yn fentrau Mawr (0.0%) – roedd 3.2% o fentrau Arfon yn rhai Canolig (0.4% Mawr); 2.9% Cymru yn Ganolig (0.4% Mawr); 2.9% DG yn Ganolig (0.5% Mawr);

Cyflogaeth

- Gan ddibynnu ar ffigyrau 2012 (y rhai olaf geir), gwelir fod mannau gwaith Meicro yr ardal yn cyflogi oddeutu 2,800; gweithleoedd Bach yn cyflogi oddeutu 3,900; gweithleoedd Canolig yn cyflogi oddeutu 2,100 - prin mewn cymhariaeth oedd y gweithwyr mewn mannau gwaith Mawr, gyda dynodiad 0 yn yr ystadegau oherwydd sensitifrwydd masnachol;
- Er presenoldeb sylweddol mentrau Meicro, yn cyflogi oddeutu 30.4% o'r gweithlu, mae mwy o weithwyr Llŷn ac Eifionydd (42.4%) mewn mannau gwaith Bach, gyda 22.8% hefyd mewn mannau gwaith Canolig;
- Ar yr un pryd, mae'r ganran sy'n gweithio mewn mentrau maint Meicro (30.4%) yn sylweddol uwch nag yn Arfon (14.1%); Gwynedd (19.4%); Cymru (15.6%), a Phrydain (14.2%);
- Mae'r patrwm yn debyg o ran y gweithwyr mewn mannau gwaith Bach, gyda'r 42.4% yn Llŷn ac Eifionydd i'w gymharu â 29.3% yn Arfon; 34.7% yng Ngwynedd; 30.1% yng Nghymru, a 27.8% ym Mhrydain;
- Mae'r ganran o weithwyr mewn mentrau Canolig yn gymharol is yn Llŷn ac Eifionydd – ond mae'r canrannau yn eithaf agos i'w gilydd ar draws yr ardaloedd cymhariaeth o 22.8% yn Llŷn ac Eifionydd, i 28.0% ym Mhrydain yn y pegwn arall;
- Amcangyfrifir o edrych ar wahanol ffynonellau mai rhyw 4.4% o weithwyr Llŷn ac Eifionydd sydd mewn mentrau Mawr, a hynny yn sylweddol is nag Arfon (32.9%); Gwynedd (21.8%); Cymru (27.2%), a Phrydain (28.0%);

Draft

- Mae'n anorfod fod dibyniaeth economi Llŷn ac Eifionydd ar y mentrau meicro a bach, a'r diffyg gweithleoedd maint canolig a mawr, yn dylanwadu ar faint y gyflogaeth o fewn yr ardal ac ar bosibiliadau twf i gwrdd â gofynion cyflogaeth heddiw ac i'r dyfodol – ac yn anffodus, o gofio hefyd gryfder presenoldeb y sectorau gwerth isel, mae'n amlwg nad ydi'r mentrau meicro a bach yma, er eu lluosogrwydd, yn creu'r mas critigol sydd ei angen mewn sectorau gwerth uchel sy'n talu'n dda.

2.5. Eiddo busnes trefi Llŷn ac Eifionydd

- Edrychwyd ar restrau treth busnes Gwynedd – roedd y nifer uchaf o eiddo busnes yn nhref Pwllheli (388 eiddo), a thref Porthmadog (372 eiddo), gyda 170 eiddo busnes yn nhref Nefyn, a 152 yn nhref Criccieth;
- Ar raddfa Gwynedd gyfan roedd 92.4% o'r eiddo busnes mewn defnydd – roedd trefi Criccieth (94.7%), Pwllheli (94.6%) a Phorthmadog (94.1%) i gyd gyda chanrannau uwch o eiddo busnes mewn defnydd na'r sir, ac felly gyda llai o eiddo busnes gwag na chanran Gwynedd;
- Roedd Nefyn gyda chanran arwyddocaol is o eiddo busnes mewn defnydd (89.4%), ac felly roedd 10.6% o'r eiddo busnes yn wag, sef 18 eiddo gwag gydag effaith negyddol amlwg mewn tref fechan, ac yn cynrychioli cyfle yn cael ei golli o ran cynnal cyflogaeth mewn ardal o fwlch cyflogaeth sylweddol.

3. Sefyllfa Ffyniant yr Ardal

3.1. Gwybodaeth Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2011 (MALlC)

- Mae MALlC yn mesur ardaloedd cyfrif o tua 1,500 o drigolion ar draws 8 maes gweithgaredd - yn Llŷn ac Eifionydd mae 17 ardal gyfrif (o gymharu ag 20 Ward);
- O ran y darlun cryno o nifer ardaloedd cyfrif MALlC ar draws yr 8 maes gweithgaredd, ychydig yn Llŷn ac Eifionydd sydd yn y 30% mwyaf amddifad yng Nghymru– cyfanswm o 35 ardal gyfrif ar draws yr 8 maes yn Llŷn ac Eifionydd o gymharu â 63 ardal yn Arfon, a 43 ym Meirionnydd, a'r ffigyrau yn sicr ddim yn ddigon i amlygu'r ardal fel un o angen ar y rhestrau cenedlaethol;
- Serch hynny o'r 17 ardal gyfrif yn Llŷn ac Eifionydd mae pob un yn ymddangos yn y 30% gwaethaf mewn un neu fwy o feysydd;
- Mae 13 o'r 17 ardal gyfrif yn y 10% gwaethaf yng Nghymru mewn un neu ddau o'r meysydd gweithgaredd;
- Fodd bynnag, does yr un ardal gyfrif yn Llŷn ac Eifionydd yn ymddangos yn y 10% na'r 30% gwaethaf o ran meysydd Incwm na Chyflogaeth;
- Mae edrych ar ardaloedd mwy lleol trwy gyfrwng daearyddiaeth y Cynllun Cyflogaeth yma, a setiau eraill o wybodaeth wedi eu seilio ar wardiau, yn cynnig darlun tra gwahanol o sefyllfa ffyniant Llŷn ac Eifionydd – a darlun cefndirol mwy perthnasol i'r maes cyflogaeth

3.2. Incwm blynyddol aelwydydd

Drafft

- Yn 2013 o'r 12,624 aelwyd yn Llŷn ac Eifionydd roedd 18.4% efo incwm o lai na £10,000 y flwyddyn, sef 2,322 aelwyd;
- Roedd y ganran yma dros ddwywaith ffigwr Cymru (8.9%) a'r DG (7.3%) – roedd yn uwch hefyd nag Arfon (17.2%) na chanran Gwynedd (18.0%), er ychydig yn is na Meirionydd (19.1%);
- Y wardiau efo'r aelwydydd incwm isaf, h.y. yn dangos canran uwch na'r cyfartaledd ardal o aelwydydd efo incwm o dan £10,000 y flwyddyn, oedd Gogledd Pwllheli (23.2%), Tremadog (22.5%), Llanbedrog (21.5%), Llanaelhaearn (21.0%), Botwnnog (20.7%), Dwyrain Porthmadog (20.7%) a De Pwllheli (20.5%);
- Dros gyfnod y Dirwasgiad a pholisïau Llymder ym Mhrydain (2009-2013) gwelodd Llŷn ac Eifionydd ostyngiad o 13.1% yn incwm canolrif aelwydydd, sef colled o £3,253 - gostyngiad mwy nag a brofwyd yn Arfon (-8.1%) na Gwynedd (-11.1%), ond rhyw ychydig yn well na Meirionnydd (-14.2%);
- Yn nhermau Cymru a'r DG roedd canran y gostyngiad incwm rhwng 2009-2013 yn Llŷn ac Eifionydd ddwywaith canran y gostyngiad yng Nghymru (6.6%) a'r DG (6.5%).
- Wrth ystyried y ffigyrau incwm a thlodi dylid hefyd gadw mewn cof y ganran uchel o drigolion dros 65 oed yn yr ardal, ac hefyd effaith niferoedd y busnesau meicro.

3.3. Tlodi

- Y diffiniad cydnabyddedig o dlodi ydi byw ar incwm llai na 60% o incwm canolrifol Prydain, sef £16,505 yn 2013.
- Roedd 4,817 aelwyd, sef 38.2% o holl aelwydydd Llŷn ac Eifionydd, yn byw o dan y trothwy tlodi yma yn 2013 - canran uwch nag yn Arfon (35.6%), Gwynedd (37.3%), Cymru (27.6%) na Phrydain (23.6%), ond eto sefyllfa rhyw ychydig yn well na Meirionnydd (39.3%);
- O ran ardaloedd lleol Llŷn ac Eifionydd y 3 ardal gyda'r ganran uchaf o aelwydydd dan y trothwy tlodi oedd Ardal Pwllheli (21.8%), Ardal Porthmadog (19.2%), ac Ardal Nefyn & Gogledd Llŷn (18.6%);
- Y wardiau unigol o fewn yr ardal gyda'r canrannau uchaf o aelwydydd o dan y trothwy tlodi oedd (yn ôl eu trefn): De Pwllheli (44.8%); Llanbedrog (43.3%); Tremadog (42.8%), Dwyrain Porthmadog (41.9%); Llanaelhaearn (41.7%), Botwnnog (41.5%), a Gogledd Pwllheli (41.1%).

3.4. Y gallu i brynu tŷ

- Wrth ystyried ffyniant ardal a'i thrigolion mae gallu'r incwm dderbynnir i sicrhau hanfodion bywyd yn ffactor berthnasol – gyda'r gallu i brynu tŷ yn ffactor allweddol, ac fe edrychwyd felly ar ystadegau prisiau tai fel cyd-destun wrth ystyried lefelau incwm yr ardal;
- Yn Llŷn ac Eifionydd yn 2013 roedd angen 7.7 gwaith yr incwm canolrif i alluogi person neu deulu i brynu tŷ – roedd hyn yn cymharu â 5.6 gwaith yr incwm yn Arfon; 6.3 gwaith yr incwm ym Meirionnydd, a 6.1 gwaith yr incwm yng Ngwynedd gyfan;

Drafft

- Roedd hyn yn golygu felly fod 67.8% o gartrefi Llŷn ac Eifionydd tu hwnt i gyrraedd y farchnad leol, gyda'r ganran yn rhai wardiau uwchben 80% - yn wir 91.9% o dai wedi eu prisio allan o'r farchnad leol yn Llanbedrog; 91.2% yn Abersoch; 85.4% yn Aberdaron; 82.5% yng Ngorllewin Porthmadog, ac 81.0% yng Nghriccieth. Yn y pegwn arall roedd 2 ward o dan 50% - sef 39.8% o gartrefi yng Nghlynnog, a 48.9% yn Nhudweiliog;
- O edrych ar ganolrif incwm wardiau Llŷn ac Eifionydd ochr yn ochr â chyfartaledd prisiau tai o fewn yr un ardal, gwelir fod maint yr incwm oedd ei angen ar gyfer prynu tŷ yn y gwahanol ardaloedd yn amrywio o 5.3 gwaith yr incwm yng Nghlynnog i 15.3 gwaith yr incwm yn Llanbedrog;
- Yn ôl canllawiau'r benthycwyr morgais felly, mae'r ffigyrau yma yn awgrymu nad oedd unman yn Llŷn ac Eifionydd gydag incwm canolrif digonol i brynu tŷ lleol yn 2013. Ond wrth gwrs, ar yr un pryd mae unigolion o fewn ardaloedd Llŷn ac Eifionydd yn parhau i fedru prynu tai yn lleol. Darlun ystadegol sydd yma, ac yn ffordd o amlygu gallu neu anallu cyllidol cyffredinol ardal – ond dydi'r ffigyrau ddim yn darlunio sefyllfa absoliwt, ac ni ddylid eu dehongli felly;
- Ar yr un pryd mae'n amlygu sefyllfa o dlodi ar raddfa ddaearyddol eang yn Llŷn ac Eifionydd, ac nid mewn pocedi, wardiau neu leoliadau cyfyngedig yn unig.

Drafft